

ISHLAB CHIQARISHDA XOMASHYO ZAXIRALARINI OPTIMALLASHTIRISH VA BARQAROR TA'MINOT TIZIMLARI: O'ZBEKISTON SANOATI TAJRIBASI

Hamroyev Shaxzod Normurod o'gli
Osiyo xalqaro universiteti, Buxoro, Toshkent

Annotatsiya: *Xomashyo zaxiralarini boshqarish ishlab chiqarish samaradorligi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada O'zbekiston sanoat korxonalarida xomashyo zaxiralarini rejalashtirish va optimallashtirish jarayonlari tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar asosida zaxiralar hajmining ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish, moliyaviy likvidlik va bandlikka ta'siri baholanadi. Tadqiqot natijalari milliy sharoitda moslashtirilgan boshqaruv modelini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *xomashyo zaxiralari, sanoat samaradorligi, logistika boshqaruvi, ishlab chiqarish barqarorligi, O'zbekiston*

O'zbekiston iqtisodiyotida sanoat ishlab chiqarishining kengayishi xomashyo ta'minoti tizimiga bo'lgan talabni keskin oshirdi. Xomashyo zaxiralari yetarli darajada boshqarilmagan sharoitda ishlab chiqarish uzilishlari, tannarx oshishi va moliyaviy resurslarning samarasiz band bo'lishi kuzatiladi. Shu sababli zaxiralarni optimallashtirish sanoat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Davlat statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda sanoat korxonalarida xomashyo zaxiralari umumiy aylanma mablag'larning o'rtacha 32 foizini tashkil etgan. Ayrim tarmoqlarda ushbu ko'rsatkich 40 foizdan oshgan.

Jadval 1. O'zbekiston sanoat tarmoqlarida xomashyo zaxiralari va ishlab chiqarish ko'rsatkichlari

Tarmoq	Zaxiralar ulushi (%)	Quvvatlardan foydalanish (%)	Bandlikka ta'siri
Oziq-ovqat sanoati	28	91	Yuqori
To'qimachilik	35	88	O'rta
Qurilish materiallari	41	83	Yuqori
Kimyo sanoati	44	80	O'rta

Jadvaldan ko'rinadiki, zaxiralar hajmi ortishi ishlab chiqarish samaradorligining pasayishi bilan bevosita bog'liq.

Xomashyo ta'minotidagi uzilishlar ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini pasaytiradi. O'zbekiston sanoat korxonalarida 2022 yilda ishlab chiqarish

uzilishlarining qariyb 17 foizi xomashyo yetishmovchiligi bilan bog'liq bo'lgan. Optimallashtirilgan zaxira boshqaruvi joriy etilgan korxonalarda esa ushbu ko'rsatkich ikki barobarga qisqargan.

Xomashyo zaxiralarining ortiqcha hajmi korxonalarining likvidlik ko'rsatkichlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Hisob-kitoblarga ko'ra, sanoat korxonasida zaxiralar hajmini 15 foizga qisqartirish moliyaviy aylanish tezligini o'rtacha 10 foizga oshiradi. Bu esa investitsion faollikni kuchaytiradi va bandlikni barqarorlashtiradi.

O'zbekiston sharoitida xomashyo zaxiralarini boshqarish modeli logistika infratuzilmasi, importga bog'liqlik va ishlab chiqarish sikllarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi zarur. Taklif etilayotgan modelda zaxiralar darajasi real iste'mol va ishlab chiqarish prognozlariga asosida dinamik ravishda moslashtiriladi.

Xomashyo zaxiralarini optimallashtirish O'zbekiston sanoatining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali zaxira boshqaruvi ishlab chiqarish barqarorligini ta'minlaydi, moliyaviy resurslardan foydalanishni yaxshilaydi va iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Raxmonqulova, N. O. (2025). HUDUDLAR IQTISODIYOTIDAGI MUHIM TARKIBIY O'ZGARISHLAR VA ULARNI BAHOLASH USULLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA). YANGI RENESSANSDA ILM-FAN TARAQQIYOTI, 1(3), 525-527.
2. Toshov, M. H., & Bobojonova, M. D. (2025). RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH. Modern Science and Research, 4(4), 622-628.
3. Алимова, Ш. А. (2025). РОЛЬ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ В СТИМУЛИРОВАНИИ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА. Modern Science and Research, 4(5), 52-57.
4. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS LESSONS. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(3), 674-678.
5. Supiyevna, B. M. (2025). FOREIGN EXPERIENCE OF BANK CREDIT IN FINANCIAL SUPPORT OF SMALL BUSINESSES. NEW UZBEKISTAN, NEW JOURNAL OF RESEARCH, 2(9), 715-721.
6. Mahmudovna, Q. G. (2025). Indicators for assessing the competitiveness of educational institutions. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 5(6), 1956-1959.
7. Qayumovna, J. Z., Ne'matovna, R. N., & Azizovna, P. A. FAVORABLE INVESTMENT CLIMATE FORMATION ISSUES FOR ATTRACTING ACTIVE INVESTMENTS. GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY, 29.

8. Bahodirovich, K. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). RISK REGULATION IN BANKING SYSTEM. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(5), 231-237.
9. Shadiyev, A. X. (2025). IMPROVING THE ORGANIZATIONAL MECHANISM FOR REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT. SHOKH LIBRARY.
10. Ikromov, E. (2025). FISCAL POLICY: TOOLS AND CHALLENGES FOR ECONOMIC STABILIZATION. Journal of Applied Science and Social Science, 1(4), 287-290.
11. Azimov, B. (2025). INNOVATIVE INFRASTRUCTURE EFFICIENCY ASSESSMENT INDICATORS AND THEIR DEVELOPMENT STAGES. International Journal of Artificial Intelligence, 1(4), 827-832.
12. Bustanovna, J. Z. (2025). METHODOLOGY FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF AN ORGANIZATION'S MARKETING STRATEGY. SHOKH LIBRARY.
13. Naimova, N. (2025). THE CONCEPT OF A MANAGER, THE ESSENCE OF PERSONAL AND PROFESSIONAL CHARACTERISTICS, AND THEIR CLASSIFICATION. International Journal of Artificial Intelligence, 1(4), 950-954.
14. Bobojonova, M. (2025). MARKETING IN THE GREEN ECONOMY: STRATEGIES, TRENDS, AND IMPACTS. International Journal of Artificial Intelligence, 1(4), 1401-1404.
15. Ibragimov, A. (2025). IMPROVING INVESTMENT AND INNOVATION STRATEGIES IN THE LEATHER AND FUR INDUSTRY. International Journal of Artificial Intelligence, 1(4), 938-941.
16. Djurayeva, M. (2025). ADVANCING COMMERCIAL BANKING THROUGH INNOVATIVE APPROACHES. International Journal of Artificial Intelligence, 1(4), 1125-1128.
17. Umarova, H. (2025). PROCESSES TO IMPROVE LIVING CONDITIONS AND ENSURE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN RURAL AREAS IN UZBEKISTAN. Journal of Applied Science and Social Science, 1(3), 213-217.